

پایه یازدهم

ما برای بیست روان شناسی

نرگس نظریور

درسنامه سؤال‌های امتحانی با پاسخ تشریحی امتحان نهایی

درسنامه‌های دقیق و تفکیکی با بیانی جذاب و روان برای یادگیری بهتر نکات کتاب درسی

ارائه نکات کلیدی و مفهومی برای درک بهتر مطالب کتاب درسی

بیان خلاصه و کوتاه و کاربردی در درس‌ها با عنوان «لب مطلب»

۱۲۰۰ سؤال مفهومی و استاندارد ویژه آمادگی بیشتر برای امتحان نهایی

آزمون‌های دقیق و کاربردی در انتهای هر درس و آزمون‌های نوبت اول و دوم با پوشش کامل محتوای کتاب درسی

خلاصه‌های کاربردی به صورت نمودار در انتهای هر کتاب

به همراه یک جلد ضمیمه رایگان شامل مرور به سبک عبارات‌های درست - نادرست

پسر: مامان! منو از کجا دانلود کردی؟

مامان: نه نه نههههههه! تو دانلود نشدی، تو متولد شدی!

این گفت‌وگوی طنز خیلی حرفا واسه گفتن داره. این‌که روان آدم دانلودشدنی نیست! تاریخچهٔ روان یک آدم برمی‌گرده به لحظهٔ بسته‌شدن نطفه (حتی خیلی خیلی قبل‌تر از اون در حافظهٔ ژن‌های اجدادش) و تا لحظهٔ مرگ در حال تغییر و شکل‌گرفتنه. پس شناسایی روان یک انسان (یعنی روان‌شناسی) سخت و طاقت‌فرساست! اما از اون جایی که آدم، موجود کنجکاویه، کشف دنیای درون افراد همیشه جذاب و پرترفدار بوده. («متولد چه ماهی هستی؟» معمولاً جزء اولین سؤالاییه که دو نفر از هم می‌پرسن!)

کتاب درسی روان‌شناسی شما هم استثنا نیست و کتاب سخته؛ ولی اگه بفهمید چی می‌گه، حتماً باهاش کیف می‌کنید. خانم نرگس نظریور کتاب درسی رو با زبان ساده و جذاب براتون روایت کرده تا هم یه چیزایی از روان‌شناسی سر در بیارین و هم نمرهٔ خوبی تو این درس بگیرین. رسماً از مؤلف خوبمون ممنونم. از آقای امیر محمدبیگی هم که در سطر به‌سطر این کتاب همراه و پشت‌گرمی ما و مؤلف بودن سپاس.

هم‌چنین مرسی از خانم‌ها زهره قموشی و سیده مریم طاهری که در واحد تألیف پای این کتاب ایستادگی کردن تا بالأخره حاضر شد. از همکارای خوب و پرتوان تولیدمون هم نمی‌شه تشکر نکرد، چون همیشه تمام‌کننده‌های خوبی بودن حتی در وقت اضافه!

راستی متولد چه ماهی هستی؟!

به نام خدای مهربون

به تماشا سوگند،

و به آغاز کلام،

و به پرواز کبوتر از ذهن،

واژه‌ای در قفس است ...

سلام بر عزیزان یازدهمی!

من نرگس نظریور هستم؛ دکترای روان‌شناسی و رتبه ۶۴ کنکور سال ۱۳۹۰. عاشق معلمی‌ام و کلی شاگرد باحال و مهربون دارم که از اولین سال تدریسم - یعنی همون سال ۹۰ - تا حالا با خیلایشون دیگه دوست و رفیق شدیم. (😊) یه روز تصمیم گرفتم که کتاب روان‌شناسی رو برای دانش‌آموزهام راحت‌تر و جذاب‌تر بکنم، نتیجه‌اش شد جزوه‌ای که کلی به درد بچه‌ها خورد و کلی باهاش حال کردن! اما زود کتاب عوض شد؛ بنابراین من هم با دوستای خیلی سبز صحبت کردم که برای نوشتن کتاب جدید ماجرای بیست روان‌شناسی در خدمتون باشم.

کتابی که الان روبه‌روی شماست، خیلی براش زحمت کشیده شده و واقعاً تلاش شده که بیشترین استفاده رو برای شما داشته باشه؛ اما قبل از این که خوندن این کتاب رو شروع کنین، بهتره یه کم با این کتاب آشنا بشیم. اول از همه این که این کتاب با دوتا فونت نوشته شده. فونت رسمی، عین مطالب کتابه و فونت دوم شامل مطالبی می‌شه که برای فهم بهتر درس خیلی به دردتون می‌خوره. این کتاب چندین بخش داره که این‌جا براتون توضیح می‌دم:

۱ تو این درس چه خبره: همون طور که از اسمش پیداست تو این قسمت با کلیات درس آشنا خواهید شد و این که کلاً قراره تو این درس چه چیزایی بخونیم و موضوع از چه قراره.

۲ حواستون باشه: این قسمت خیلی مهم و به‌دردبخوره! تو این قسمت کلی نکته و مطلب مهم گفتیم که حسابی باید حواستون بهش باشه!

۳ لب مطلب: هر تیکه از مطالب کتابو که می‌خونین، بعدش یه قسمت لب مطلب براتون گذاشتیم که خلاصه اصل نکات اون قسمت رو تو خودش داره! این بخش برای مرور معرکه است!!

۴ سؤالات امتحانی: آخر هر بخش یه سری سؤال خوب داریم که تو اون‌جا می‌تونین خودتون رو امتحان کنین و ببینین که چه‌قدر مطالب رو خوب یاد گرفتین. این مجموعه سؤالات علاوه بر این که تمام محتوای کتاب رو پوشش می‌ده، انواع مختلفی از سؤالات داره که هم به درد امتحانات مدرسه می‌خوره و هم برای کنکورتون مفیده.

۵ سؤالات با علامت: بچه‌ها این سؤالات سخت‌ترین سؤال‌های هر بخش هستن. اگه به کم‌تر از ۲۰ راضی نمی‌شی، بعد از تسلط روی سؤال‌های دیگر، برو سراغ اون‌ها.

۶ خلاصه درس‌ها: این قسمت که آخر کتاب اومده، خلاصه خلاصه خلاصه همه مطالب کتاب به صورت فشرده است! اینم برای مرور آخر امتحاناتون خیلی به درد می‌خوره.

۷ نمونه سؤالات امتحانی: علاوه بر همه سؤالاتی که توی هر درس داریم، آخر کتاب هم ۶ سری نمونه امتحانات ترم اول و دوم براتون گذاشته شده.

خلاصه امیدوارم این کتاب رو خوب بخونین! به دردتون بخوره و باهاش نمره‌های توپ بگیرین!

موفق باشین (😊)

فهرست

درس اول: روان‌شناسی: تعریف و روش مورد مطالعه

۸	۱: علم و روش علمی
۱۷	۲: آشنایی با تعریف روان‌شناسی و موضوع مورد مطالعه آن
۲۲	۳: روش‌های جمع‌آوری اطلاعات در روان‌شناسی
۲۴	سؤالات جمع‌بندی درس اول

درس دوم: روان‌شناسی رشد

۲۶	۱: آشنایی با رشد و روان‌شناسی رشد
۳۲	۲: ویژگی‌های رشد در دوره قبل از تولد و کودکی
۳۹	۳: ویژگی‌های رشد در دوره نوجوانی
۴۶	سؤالات جمع‌بندی درس دوم

درس سوم: احساس، توجه، ادراک

۴۸	۱: احساس
۵۰	۲: توجه
۵۹	۳: ادراک و خطای ادراکی
۶۵	سؤالات جمع‌بندی درس سوم

درس چهارم: حافظه و علل فراموشی

۶۶	۱: مراحل حافظه
۶۹	۲: انواع حافظه
۷۵	۳: خطاهای حافظه
۸۱	۴: چگونه مطالعه کنیم تا حافظه بهتری داشته باشیم؟
۸۵	سؤالات جمع‌بندی درس چهارم

درس پنجم: تفکر (۱) حل مسئله

۸۷	۱: ویژگی‌ها، اهمیت و انواع حل مسئله
۹۲	۲: مراحل حل مسئله و عوامل مؤثر بر حل مسئله
۹۶	۳: روش‌های حل مسئله و پیامدهای ناتوانی در حل مسئله
۱۰۱	سؤالات جمع‌بندی درس پنجم

درس ششم: تفکر (۲) تصمیم‌گیری

۱۰۳	۱: تعریف، انواع و ملاک‌های تصمیم‌گیری
۱۰۸	۲: سبک‌های تصمیم‌گیری
۱۱۲	۳: مراحل، موانع و پیامدهای ناتوانی در تصمیم‌گیری
۱۱۸	سؤالات جمع‌بندی درس ششم

درس هفتم: انگیزه و نگرش

۱۲۰	 ۱: انگیزه و نگرش
۱۲۴	 ۲: نگرش و انواع آن
۱۳۶	 سوالات جمع‌بندی درس هفتم

درس هشتم: روان‌شناسی سلامت

۱۳۸	 ۱: آشنایی با روان‌شناسی سلامت
۱۴۱	 ۲: سبک زندگی و ارتباط آن با بیماری
۱۴۵	 ۳: راه‌های مقابله با فشار روانی منفی
۱۵۰	 سوالات جمع‌بندی درس هشتم

پاسخ‌نامه تشریحی

۱۵۲	 پاسخ سؤال‌های امتحانی
-----	-----------------------------

ضمائم

۱۷۹	 خلاصه درس‌ها
۱۸۹	 مشاوره شب امتحان

امتحانات

۱۹۱	 نمونه امتحان نیم‌سال اول (امتحان شماره ۱)
۱۹۳	 پاسخ نمونه امتحان نیم‌سال اول (امتحان شماره ۱)
۱۹۴	 نمونه امتحان نیم‌سال اول (امتحان شماره ۲)
۱۹۵	 پاسخ نمونه امتحان نیم‌سال اول (امتحان شماره ۲)
۱۹۶	 نمونه امتحان نیم‌سال دوم (امتحان شماره ۳)
۱۹۸	 پاسخ نمونه امتحان نیم‌سال دوم (امتحان شماره ۳)
۱۹۹	 نمونه امتحان نیم‌سال دوم (امتحان شماره ۴)
۲۰۱	 پاسخ نمونه امتحان نیم‌سال دوم (امتحان شماره ۴)
۲۰۲	 نمونه امتحان نیم‌سال دوم (امتحان شماره ۵)
۲۰۴	 پاسخ نمونه امتحان نیم‌سال دوم (امتحان شماره ۵)
۲۰۵	 نمونه امتحان نیم‌سال دوم - نهایی خردادماه ۱۴۰۳ (امتحان شماره ۶)
۲۰۸	 پاسخ نمونه امتحان نیم‌سال دوم - نهایی خردادماه ۱۴۰۳ (امتحان شماره ۶)

درس ۱: روان‌شناسی: تعریف و روش مورد مطالعه

تو این درس چه خبر؟

سلام بچه‌ها! همون طور که می‌دونین کتاب روان‌شناسی تون تلاش کرده شما رو با برخی مفاهیم این علم آشنا کنه تا به عنوان یک دانش‌آموز رشته علوم انسانی بتونین تا هدی از ماهیت این علم سر در بیارین. هر درس از کتاب هم یک سری مفاهیم رو پوشش داده و چون طولانیه، ما هر درسش رو به چند بخش تقسیم کردیم تا راحت‌تر بفونین و یاد بگیرین. آخر هر بخش هم یک سری سوالات درون‌درسی هست که می‌تونین با اون‌ها خودتون رو امتحان کنین. درس حاضر به ۲ بخش تقسیم شده:

- **بخش اول** به تعریف علم و روش علمی می‌پردازه.
 - **بخش دوم** سعی کرده روان‌شناسی و موضوعاتی که مورد بررسی قرار می‌ده رو مطرح کنه.
 - **بخش سوم** هم سعی کرده شما رو با روش‌های جمع‌آوری اطلاعات و روش‌های تحقیق در روان‌شناسی آشنا کنه.
- فب بزن بریم ببینیم تو این درس چه خبره؟! 🤔

۱. علم و روش علمی

مقدمه

سال‌های قبل توی بعضی از کتاب‌های درسی تون با برخی از مفاهیم روان‌شناسی آشنا شدین؛ مثلاً کتاب‌های «تفکر و پژوهش» یا «تفکر و سبک زندگی» یا «تفکر و سواد رسانه‌ای» بعضی از مفاهیم علم روان‌شناسی رو به طور مختصر توضیح داده بودن، اما سبک این کتاب خیلی متفاوت‌ه! تو این کتاب سعی شده که به بعضی از سوالات احتمالی شما که مرتبط با روان‌شناسیه پاسخ بده و شما رو با برخی دیگه از مفاهیم روان‌شناسی آشنا کنه! خیلی باها چون مطالب کتاب نامفهوم بوده ما اون‌ها رو براتون با فونت دوام و به صورت عامیانه توضیح دادیم تا راحت‌تر متوجه منظور کتاب بشین. اما اصلاً نگران نباشین قرار نیست چیزی اضافه‌تر از کتاب حفظ کنین! همه مطالب نوشته شده تو این کتاب رو هتماً بفونین؛ اما بدوین فقط بخش‌هایی که با فونت اصلی نوشته شدن، ارزش سؤال طرح می‌شه. بعد در هر قسمت از مطالب، براتون «لَبِ مطلب» گذاشتیم که فلامه اصلی‌ترین و مهم‌ترین نکات درسه! کلاً که کتاب روان‌شناسی رو با توضیحاتی که ما براتون نوشتیم بفونین خیلی جذاب‌تر فواده شد. 😊 امیدواریم تو این کتاب بهتون فوش بگذره!

پاسخ خیلی از پرسش‌ها رو از طریق روش علمی می‌تونیم پیدا کنیم.

برای این که بیشتر با فضای علم روان‌شناسی آشنا بشی، فوندرن داستانی که کتاب تو فعالیت ۱-۲ آورده فالی از لطف نیست؛

فعالیت ۲-۱

سؤال: «فرض کنید در یک همایش علمی، هزار نفر از باتجربه‌ترین جراحان مغز و اعصاب دنیا، قصد گزینش ده نفر از بهترین جراحان را دارند. در این همایش هر یک از آن‌ها تجربیات و دانش خودشان را به دیگر همکاران عرضه می‌کنند، در نهایت بعد از مباحثه و مناظره فراوان، ده نفر برتر انتخاب می‌شوند. اگر از این ده نفر دلایل موفقیت آن‌ها را بپرسیم به نظر شما به چه میزان فقط به دانش پزشکی خودشان اشاره می‌کنند؟ به عبارت دیگر آیا برتری و پیشرفت آن‌ها فقط به دانش تخصصی آن‌ها مربوط است؟»

پاسخ: همون طور که احتمالاً حدس زدین جواب این سوالات منفیه! به طور قطع عوامل دیگری مثل چگونگی مطالعه، سبک یادگیری، میل به پیشرفت، ویژگی‌های شخصیتی، قدرت اراده و سخت‌کوشی، سبک تربیتی والدین، نظم در انجام کارها، علاقه به کار و ده‌ها موضوع دیگر در یک جراح خوب مغز و اعصاب بودن تأثیرگذار بوده است. این مثال به خوبی نشان می‌دهد که ویژگی‌های روان‌شناختی توی عملکرد انسان تا چه حد می‌تواند مهم باشد. نکته این جاست که همه آدم‌های غیرمتخصص هم می‌توانند راجع به مسائل مختلف روانی نظر بدهند اما نظراتشون ایرادهای خاص خودشون را دارد و با آن چیزی که در روان‌شناسی می‌خوانیم متفاوت است؛ بنابراین قبل از این که وارد روان‌شناسی به معنای واقعی‌اش شویم باید حواسمان به این نکته باشد که روان‌شناسی یه علم تجربی است و با مطالب عامیانه‌ای که ممکن است شما جاهای مختلف شنیده یا خونده باشید متفاوت است! حالا برای این که متوجه شوید یعنی چی که روان‌شناسی یه علم است باید قبلش متوجه شوی که اساساً علم چیست؟! 🤔

منابع کسب آگاهی و معرفت

انسان‌ها برای آگاهی از مطالب و کسب اطلاع و شناخت از منابع گوناگونی استفاده می‌کنند.

- عقل (روش‌های فلسفی، استدلال‌های منطقی و ...)
 - شهود و دریافت درونی و ...
 - استناد به وحی، آیات الهی، سخن و عمل بزرگان دین
 - تجربه (روش‌های علم تجربی)
- منابع و روش‌های کسب آگاهی و معرفت

مثلاً فرض کنیم به چهار نفر این سؤال رو می‌دیم که آیا جهان نظم داره؟ نفر اول با استناد به احادیث و آیات قرآن اثبات می‌کنه که جهان نظم داره. نفر دوم با استفاده از شهود و دریافت درونی به این نتیجه می‌رسه که جهان نظم داره. مثلاً با استفاده از آموزه‌های عرفان و تصوف به ما می‌گه که جهان منظمه. فرد سوم با استدلال‌های منطقی و دلایل فلسفی، جهان رو منظم می‌دونه و فرد چهارم تلاش می‌کنه با مثال‌های مختلف به این سؤال پاسخ بده. مثلاً می‌گه آگه زمین چند کیلومتر دورتر یا نزدیک‌تر به فورشید می‌بود امکان حیات در زمین وجود نداشت؛ بنابراین قطعاً جهان هستی نظم داره. تو این مثال که ما گفتیم به ۴ منبع شفاف اشاره شده. در جدول زیر توضیحات هر کدام از این منابع رو می‌بینیم:

منابع کسب شناخت	توضیح
۱. استناد به وحی، آیات الهی، سخن و عمل بزرگان دین	منظور استفاده از منابع وحیانی (قرآن) و سخن و عمل بزرگان دین مانند پیامبر ﷺ و معصومین است. مثلاً آگه کسی پرسه که «انسان مجبور است یا مختار؟» و یکی دیگه پاسخ بده: «بر اساس حدیث امام جعفر صادق علیه السلام انسان نه در پیر مض است و نه در اختیار مض بلکه در چیزی بین این دو امر، قرار داره.» برای کسب شفافیت از این منبع استفاده کرده است.
۲. شیوه‌های مبتنی بر شهود و دریافت درونی	در این روش فرد بر اساس شهود و دریافت درونی خود، شناخت خود را کسب می‌کند.
۳. روش مبتنی بر عقل	در این شیوه با کمک عقل، استدلال‌های منطقی و دلایل فلسفی، به حقیقت چیزی پی می‌برند، یعنی با دلیل و استدلال نتیجه‌گیری عقلانی می‌کنن.
۴. روش تجربه	در این روش، از روش‌های تجربی برای بررسی موضوع مورد مطالعه استفاده می‌شود.

علم تجربی چیست؟

در زبان فارسی از واژه «علم» استفاده زیادی می‌شود. در این جا منظور از علم، علم تجربی است؛ چون روان‌شناسی شاخه‌ای از علوم تجربیه! علم تجربی یکی از منابع کسب آگاهی و معرفت است. در علوم تجربی از روش‌ها و ابزارهای دقیق و قابل اندازه‌گیری استفاده می‌کنند. به طور مثال در نظر بگیریم که می‌فویم مثلاً این جمله که پسرها از دخترها پرفاشگرترند رو با روش علمی بررسی کنیم؛ اول از همه باید تعریف فودمون از پرفاشگری رو تعیین کنیم و بگیریم که دقیقاً منظورمون از پرفاشگری چیه و چه نوع پرفاشگری مدنظرمونه. مثلاً به فرضیه به این صورت تعریف می‌کنیم: «پرفاشگری فیزیکی (جسمانی) پسرها از دخترها بیشتر است.»

بعد هم تعریف می‌کنیم که منظورمون از «پرفاشگری جسمانی» عمل آگاهانه برای آسیب‌رساندن به دیگرانه، بعدش هم میایم به گروه دختر و به گروه پسر انتخاب می‌کنیم و پرفاشگری جسمانی هر ۲ گروه رو مثلاً در به هفته مشاهده می‌کنیم بعد می‌بینیم که میانگین تعداد پرفاشگری جسمانی پسرها از میانگین تعداد پرفاشگری دخترها به طور معناداری بیشتره، حالا می‌تونیم نتیجه بگیریم که پرفاشگری جسمانی پسرها از دخترها بیشتر است.

البته ما واقعاً این آزمایش رو انجام نداریم! داریم مثال می‌زنم! به وقت به آقایون برنفره! در این پژوهش ما با کمک علم تهری و به وسیله روش‌های دقیق و عینی مسئله‌مون رو بررسی کردیم و گام به گام و دقیق مسئله مورد نظرمون رو تهره کردیم و به نتیجه رسیدیم. در علوم تجربی، با کمک مشاهده و سایر روش‌های دقیق، رابطه بین پدیده‌های طبیعی بررسی می‌شود. دانشمندان برای بررسی روابط بین این قبیل پدیده‌ها از برخی مفاهیم مثل مسئله، فرضیه و نظریه استفاده می‌کنند.

گزاره‌های علمی

مراحل گزاره‌های علمی:

۱. مسئله
 ۲. فرضیه
 ۳. اصل یا قانون
 ۴. نظریه
- بعضی از مفاهیم که در علم تجربی اهمیت زیادی دارند عبارت‌اند از:

۱. مسئله: یک سؤال است که در ذهن دانشمند نقش می‌بندد. پژوهش‌های دانشمندان با طرح مسئله شروع می‌شود.
۲. فرضیه: دانشمندان سعی می‌کنند با توجه به دانش و تجربه قبلی و همچنین با استفاده از قوه تخیلشان پاسخ‌های اولیه و تا حد ممکن سنجیده‌ای به مسئله‌های علمی بدهند. به این قبیل پاسخ‌ها، «فرضیه» می‌گویند.

تعریف فرضیه: پاسخ اولیه پژوهشگران به مسئله‌های علمی است. فرضیه‌ها می‌توانند ضمن این که در پاسخ به یک سؤال بیایند، باعث طرح سؤال‌های دیگر هم بشوند.

نکته: فرضیه‌ها در صورت پذیرفته شدن در شرایط مختلف آزمایشی، به قانون یا اصل تبدیل می‌شوند.

حواستون باشه: مسئله یک سؤاله که تو ذهن دانشمند نقش می‌بندد، پس؛ مسئله همیشه، به جمله سؤالیه در حالی که فرضیه به جمله خبریه!

مجموعه‌ای منسجم از اصول و قوانین علمی در مورد یک موضوع، نظریه را شکل می‌دهند. برای پذیرش پاسخ‌های اولیه‌ای ارائه‌شده به مسئله‌های علمی و تأیید یک فرضیه، باید آن پاسخ‌ها را [۱] براساس مشاهدات تجربی، بیازماییم و [۲] نتیجه را با یافته‌های مقبول در علم تجربی، مطابقت دهیم. پس از بررسی، اگر مطابقت و همخوانی وجود نداشته باشد، پاسخ ارائه‌شده، پذیرفته نمی‌شود. البته باید دقت کرد که معتبر بودن و پذیرفته‌شدن پاسخ، لزوماً به معنای درست و واقعی بودن آن پاسخ نیست، بلکه ممکن است پاسخی که اکنون مورد قبول واقع شده و علمی است، پس از مدتی به دلیل [۱] آگاهی از نادرستی آزمایشات قبلی و یا به دلیل [۲] تغییر در پیش‌فرض‌های دانشمندان، کنار گذاشته و نادرست تلقی شود.

نکته: در نمودار زیر پیوستگی مراحل ذکرشده را مشاهده می‌کنید:

لب مطلب

- انواع گزاره‌های علمی
- مسئله - پژوهش‌های دانشمندان با طرح مسئله شروع می‌شود.
 - پاسخ اولیه پژوهشگران به مسئله‌های علمی براساس دانش و تجربه‌های قبلی و قوه تخیل خودشان
 - فرضیه - پاسخ اولیه و تا حد ممکن سنجیده‌ای به مسئله‌های علمی
 - فرضیه‌ها می‌توانند باعث طرح سؤال‌های دیگر هم بشوند.
 - اصل یا قانون - به فرضیه‌های تأییدشده اصل یا قانون می‌گویند.
 - نظریه - مجموعه‌ای از قوانین علمی که درباره یک موضوع است.

علم روان‌شناسی چه هدف‌هایی را دنبال می‌کند؟

- اهداف علم روان‌شناسی یا کلیه علوم تجربی عبارت است از
۱. توصیف
 ۲. تبیین
 ۳. پیش‌بینی
 ۴. کنترل

حواستون باشه: بچه‌ها دقت‌کنین که این ۴ تا هدفی که بالاگفتیم به ترتیب هستن؛ یعنی به ترتیب، توصیف، تبیین، پیش‌بینی و کنترل رخ می‌دن. شما هم باید ترتیبشون رو بلد باشین!

هدف اول: توصیف توصیف، بیان روشن و تا حد ممکن دقیق از «چیستی مفهوم و موضوعی» است که قصد مطالعه و بررسی آن را داریم. یعنی باید قبل از هر پژوهشی دقیقاً معلوم کنیم که منظورمون از هر مفهومی که به کار می‌بریم چه؛ مثلاً برای بررسی این فرضیه که «پرفاشگری پسرها از دخترها بیشتر است»، آگه یادتون باشه اول به تعریف دقیق از پرفاشگری ارائه دادیم و گفتیم که پرفاشگری «عمل آگاهانه برای آسیب‌رساندن به دیگران است». این یعنی توصیف‌کردن پدیده مورد نظر، با این کار، ما منظورمون رو به طور دقیق و روشن بیان کردیم تا در طی پژوهشمون دچار سوء تفاهم نشیم. چگونگی توصیف هر دانشمند از یک موضوع یا پدیده، تأثیر زیادی در مواجهه با آن موضوع و بررسی علمی آن دارد؛ به عنوان مثال، فردی که انسان را تنها موجودی جسمانی می‌بیند، بسیار متفاوت از فردی که انسان را دارای ابعاد مختلفی فراتر از بدن جسمانی می‌بیند، به مطالعه و پژوهش علمی درباره انسان خواهد پرداخت.

دانشمندان سعی می‌کنند تا در توصیف موضوعات و پدیده‌های مختلف، دقیق و بی‌طرف باشند. با وجود این، روان‌شناسان همانند سایر دانشمندان علوم تجربی، غالباً تحت تأثیر پیش‌فرض‌ها، نظریات پذیرفته‌شده در هر علم، ارزش‌ها، و هم‌چنین جهت‌گیری‌های موجود در ذهن خویش هستند که این امر، بر مشاهده و دقت آن‌ها تأثیر جدی می‌گذارد.

هدف دوم: تبیین

تبیین به معنای بیان «چرایی اتفاقات یک پدیده» است. در واقع هر دانشمند زمانی که یک پدیده را تبیین می‌کند، در حال بیان علل اتفاقات آن پدیده است.

۱ در روان‌شناسی تجربی سعی می‌شود مهم‌ترین علل بروز یک پدیده مطالعه شود؛ مثلاً توضیح بدیم که چرا فلان رفتار از فلان فرد سر زد. در بین کلیه علوم تجربی، روان‌شناسی در تبیین موضوع مورد مطالعه خود، دشواری‌های زیادی دارد. مهم‌ترین دلیل این دشواری هم این است که پدیده‌های روان‌شناختی تحت تأثیر علت‌های زیادی هستند در حالی که در علوم دیگر این‌گونه نیست. مثلاً در فیزیک این‌که یه شیء پرتاب بشه علتش اینه که بهش نیرو وارد شده (اعلت) اما توی روان‌شناسی این‌طوری نیست، مثلاً توی روان‌شناسی آگه یه روان‌شناس بفواد علت قاتل شدن یه نفر رو تعیین کنه می‌تونه ده‌ها دلیل بگه و با یه علت سروکار نداره! مثلاً ممکنه طرف تربیت مناسبی نداشته یا توی محیط فیزی نبوده یا رفیق ناسالم داشته یا مواد مصرف می‌کرده یا ...

نکته: همیشه این احتمال وجود دارد که برای یک موضوع یا پدیده تبیین‌های متفاوت و در عین حال صحیحی وجود داشته باشد (مثلاً چند نوع تبیین مختلف تجربی یا تبیین عقلی یا تبیین دینی یا ...); بنابراین نباید با دست‌یافتن به یک تبیین خاص، تبیین‌های محتمل یا صحیح دیگر را رد کنیم.

هدف سوم: پیش‌بینی^۱ بعد از تبیین، به دنبال پیش‌بینی یک پدیده هستیم. معنای پیش‌بینی این است که بتوانیم پدیده‌ای را در آینده پیش‌بینی کنیم، برای این کار لازم است علل وقوع پدیده را بدانیم (تبیین پدیده) و سپس با دیدن علت، بروز پدیده را در آینده حدس بزنیم (پیش‌بینی پدیده). در فیزیک پیش‌بینی انبساط فلز به وسیله گرما امر دشواری نیست؛ در حالی که پیش‌بینی پرخاشگری کودکان با تماشای فیلم‌های خشونت‌آمیز بسیار دشوار است؛ چون باید دقیقاً تأثیر عوامل دیگر بر ایجاد پرخاشگری را بشناسیم. اما به دلیل این‌که اساساً انسان موجود پیچیده‌ای است برای هر عملی که از او سر می‌زند می‌توان ده‌ها علت جست‌وجو کرد و در نتیجه نمی‌توان رفتار افراد را در آینده به طور دقیق پیش‌بینی کرد.

هدف چهارم: کنترل^۲ کنترل به معنای تغییر پدیده مورد نظر است.

پدیده مورد مطالعه، هر چه قابل پیش‌بینی‌تر باشد بهتر قابل کنترل خواهد بود.

مثلاً در نظر بگیر که یه پژوهشگری مراحل توصیف و تبیین رو طی کرده و به این جمله رسیده که «اگر دانش‌آموزان زمان هل یک مسئله آن را به اجزای کوچک‌تر فرد کنند هل مسئله راحت‌تر اتفاق می‌افتد» این جمله می‌شه یه نمونه‌ای از پیش‌بینی! حالا که پژوهشگر این مسئله رو فهمیده می‌تونه هل مسئله رو کنترل کنه و مهارت هل مسئله رو در دانش‌آموزان افزایش بده.

نکته: کنترل و پیش‌بینی در علم روان‌شناسی، نسبت به بسیاری از علوم تجربی دیگر، با دشواری‌های بیشتری روبه‌رو است.

مهم‌ترین دلیل دشواری پیش‌بینی و کنترل در علم روان‌شناسی، پیچیدگی و دشواری‌های توصیف و تبیین در موضوعات مختلف این علم است. مثلاً انسان و رفتارهای او به عنوان موضوعی برای بررسی‌های علمی در روان‌شناسی، دارای ابعاد و ویژگی‌های مختلف و بسیار پیچیده‌ای است. انسان علاوه بر آن‌که جسم و بدن دارد، دارای ابعاد غیرجسمانی هم هست که با بدن در ارتباط تنگاتنگی است. این امر باعث می‌شود که توصیف دقیق از موضوعات مختلف در انسان، مانند هوش، عواطف، شناخت اراده، خود و ...، بسیار دشوار گردد و در نتیجه شاهد تبیین‌های متفاوتی از موضوعات و مانند آن‌ها در روان‌شناسی باشیم. مثلاً در فیزیک، پیش‌بینی انبساط فلز به وسیله گرما امر دشواری نیست. در حالی که پیش‌بینی انگیزه پیشرفت، که یک مفهوم روان‌شناختی است به مراتب دشوارتر است؛ چون تحت تأثیر عوامل متعددی است که به راحتی نمی‌توان آن‌ها را تبیین کرد. پیش‌بینی و کنترل موضوعی که توصیف و تبیین روشن‌تری داشته باشد، آسان‌تر است.

برای این‌که با یه مثال فوب فیلی دقیق‌تر، این ۴ هدف علوم تهری رو بشناسی، هتماً هتماً قسمت «یه توضیح باهال و به دردخور» زیر رو بفون!

یه توضیح باحال و به دردخور

چطور توی یه فعالیت علمی ما به اهداف علوم تجربی می‌رسیم؟

برای مثال در نظر بگیریم یه روان‌شناس علاقه‌مند رابطه تماشای برنامه‌های فشن تلویزیونی با افزایش پرفاشگری در کودکان رو بررسی کنه. بنابراین اول از همه باید کلمات مدنظر رو به طور دقیق توصیف کنه. (بگه که منظور از «فیلم‌های فشن» و «پرفاشگری» چیه؟ مثلاً ممکنه یکی بگه فیلم پلیسی «هشار برای کبرا ۱۱» هم فشنه! در حالی که یکی دیگه معتقد باشه مثلاً فیلم «اره» هم فشن نیست!! (هدف اول = توصیف) در مرحله تبیین روان‌شناس می‌گه دلیل این‌که معتقد دیدن فیلم‌های فشن منجر به افزایش پرفاشگری در کودکان می‌شه، چیه!! مثلاً ممکنه یه نفر بگه آقا فیلم‌های فشن منجر به پرفاشگری بچه‌ها نمی‌شه، بلکه بچه‌های پرفاشگرتر دنبال دیدن فیلم‌های فشن می‌رن!

پس باید روان‌شناس بتونه علت و پرابی مناسبی رو طرح کنه. (هدف دوم = تبیین) فب حالا در نظر بگیریم روان‌شناس رفعت با روش علمی پژوهش کرد و فهمید که دیدن فیلم‌های فشن منجر به افزایش پرفاشگری می‌شه. حالا ما می‌تونیم پیش‌بینی کنیم که آگه بچه‌ای به مدت طولانی در معرض دیدن فیلم‌های فشن باشه پس پرفاشگری اش هم بیشتر می‌شه. (هدف سوم = پیش‌بینی) و در مرحله کنترل وقتی ما مطمئن بشیم که دیدن فیلم‌های فشن باعث افزایش پرفاشگری در کودکان می‌شه بنابراین می‌ریم به صدا و سیما می‌گیم که مثلاً فیلم‌هایی که این ویژگی‌ها رو دارن یا فشن نکنه یا ساعت‌های خاصی فشن کنه که عموماً بچه‌ها پای تلویزیون نیستن، مثلاً آخر شب‌ها. (هدف چهارم = کنترل) فب، حالا فوب متوجه شدی که این ۴ هدف چیه؟

سؤال: الف) در گروه‌های دونفره به این دو جمله توجه کنید و بگویید کدام توصیف و کدام تبیین است؟ چرا؟

۱. حافظه یعنی قدرت یادآوری و بازشناسی خاطرات گذشته ۲. تکرار به موقع خاطرات موجب تحکیم حافظه می‌شود.

پاسخ: مورد اول توصیف است، زیرا در آن چستی حافظه را به صورت دقیق و روشن تعریف می‌کنیم؛ اما مورد دوم تبیین است، زیرا در آن چرایی و علت تحکیم حافظه را توضیح می‌دهیم.

ب) به مثال‌های زیر توجه کنید؛ تبیین کدام یک آسان‌تر است؟ چرا؟

۱. گرما باعث انبساط فلز می‌شود. ۲. امید به آینده، انگیزه پیشرفت را افزایش می‌دهد.

پاسخ: تبیین مورد اول بسیار آسان‌تر از مورد دوم است؛ زیرا در فیزیک، پیش‌بینی انبساط فلز به وسیله گرما امر دشواری نیست. در حالی که پیش‌بینی انگیزه پیشرفت به مراتب دشوارتر است؛ چون تحت تأثیر عوامل متعددی است که به راحتی نمی‌توان آن‌ها را تبیین کرد. به علاوه توصیف مسائل روان‌شناختی مثل «امید به آینده» و «انگیزه پیشرفت» بسیار دشوار است. هرگاه توصیف دشوار باشد، تبیین آن مسئله هم دشوارتر خواهد بود.

سؤال: چرا پیش‌بینی و کنترل پدیده‌های روان‌شناسی دشوارتر از مفاهیم فیزیکی است؟

پاسخ: زیرا موفقیت در رسیدن به پیش‌بینی و کنترل، به چگونگی توصیف و تبیین پدیده مورد مطالعه بستگی دارد و در روان‌شناسی توصیف پدیده‌های روان‌شناختی بسیار دشوار است و به تبع آن تبیین و پیش‌بینی و کنترل موضوع مورد مطالعه هم دشوار خواهد بود. از طرفی چون مسائل روان‌شناختی علل متعددی دارند، تبیین آن‌ها به مراتب دشوارتر خواهد بود.

لب مطلب

۱. توصیف: بیان دقیق و روشن مفهوم مورد نظر/ بیان چستی یک مفهوم ۲. تبیین: بیان علل بروز یک پدیده/ بیان چرایی یک مفهوم ۳. پیش‌بینی: بیان آن‌که آن پدیده در آینده چگونه خواهد بود. ۴. کنترل: تغییر پدیده مورد نظر	اهداف علوم تجربی یا اهداف علم روان‌شناسی
- مقدمه دو مورد بعدی هدف نهایی تمام علوم

روش علمی (یا همان روش تجربه) یکی از روش‌های کسب آگاهی و معرفت است که رکن اساسی آن، مشاهده و تجربه است. روش‌های ارائه‌شده در علم تجربی، تنها در حیطه امور مشاهده‌پذیر، قابل اجرا و معتبر هستند و نمی‌توان از آن‌ها در حیطه امور غیر قابل مشاهده با حواس پنج‌گانه، استفاده کرد.

با این وجود برخی دانشمندان علوم تجربی، در این زمینه دچار اشتباه می‌شوند و در مورد موضوعاتی که امکان مشاهده مستقیم و تجربی آن‌ها وجود ندارد، اظهار نظر می‌کنند و با کمال تعجب گاهی دیگر منابع آگاهی و معرفت را نادرست معرفی می‌کنند. حال آن‌که تنها

چیزی که علم تجربی در مواجهه با مسائل غیر قابل مشاهده می‌تواند ادعا کند، «نمی‌دانم» است. اگرچه یک موضوع غیر قابل مشاهده، قابلیت بررسی‌های تجربی را نداشته و نمی‌توان در مورد آن، گزاره‌هایی تجربی و علمی بیان کرد، اما گاه می‌توان با استناد به منابع و روش‌های دیگر کسب آگاهی و معرفت، گزاره‌های صحیح و معتبری را درباره آن موضوع بیان نمود.

از سوی دیگر، باید به خاطر داشته باشیم که هر نظریه علمی که براساس مشاهده و تجربه شکل گرفته است، خود بر نظریات و مبانی غیر تجربی (یعنی سه حیطه دیگر آگاهی و معرفت: مبانی دینی و الهیاتی یا مبانی عقلی یا برداشت‌های درونی) تکیه داشته و با تغییر در آن‌ها، فرضیات و نظریات مطرح‌شده در علم تجربی نیز، تغییر خواهد کرد.

تعریف روش علمی (روش تجربی): فرایند جست‌وجوی باقاعده و نظام‌دار، برای مشخص کردن

یک موقعیت نامعین»

روان‌شناسان در آزمایشگاه‌ها پدیده‌ها را به دقت مطالعه می‌کنند.

واژه های مهم در تعریف روش علمی	
فرایند ^۱	فرایند به جریان یک عمل اشاره دارد؛ وقتی از مبدأ به سمت مقصد در حال حرکت هستیم، جریان رسیدن به هدف را فرایند می گویند.
در جست و جوی چیزی بودن	در روش علمی همواره به دنبال جست و جوی چیزی هستیم. در جست و جوی چیزی بودن باعث می شود تا روش علمی، هدفمند باشد گاهی ممکن است بدون هدف اقدامی صورت بگیرد، در آن صورت اقدام به عمل آمده به دلیل عدم توجه به هدف مشخص، نتیجه بخش نخواهد بود.
باقاعده و نظام دار بودن	روش علمی تابع قواعد مشخصی است و هر یک از این قواعد به صورت منظمی طی می شوند. مهم ترین تفاوت یک دانشمند با یک فرد عادی در این است که هر چند هر دوی آن ها با مسئله مواجه می شوند، اما یک دانشمند برخلاف فرد عادی از مراحل منظم و قاعده مندی تبعیت می کند.
موقعیت نامعین	یک دانشمند به دنبال ابهام زدایی و روشن سازی است. دانشمند با طرح مسئله، موقعیت ناشناخته و مجهول را شناسایی می کند و سپس با روش های تجربی سعی می کند به آن ها پاسخ داده و این موقعیت ها را روشن کند. به واسطه روش علمی، موقعیت ناشناخته روشن می شود. روشن سازی موقعیت نامعین همانند نور در یک شب تاریک است؛ به گونه ای که هر چه به شدت نور افزوده شود، از مقدار تاریکی کاسته می شود.

ویژگی های روش علمی:

۱ تعریف عملیاتی^۲: منظور از تعریف عملیاتی این است که در روش علمی باید **متغیر** مورد نظر به شکل دقیق، شفاف و قابل اندازه گیری، تعریف شود؛ به گونه ای که همه افراد با مطالعه تعریف متغیر مورد نظر، برداشت یکسان یا تقریباً یکسانی را داشته باشند. مثل مثال قبلی که گفتیم یکی گله «کبرا ۱۱» هم فشنه، بعد یکی دیگه بگه فیلم «اره» هم فشن نیست!

تعریف عملیاتی باعث **تسهیل اندازه گیری** می شود؛ بنابراین باید متغیرها به صورت کمی و قابل اندازه گیری تعریف شوند؛ یعنی باید نحوه و چگونگی تبدیل آن ها به عدد و رقم را بیان کرد تا بتوان آن ها را اندازه گیری کرد. مثلاً یاد تونه که تو مثال اول درس گفتیم که مقدار پرفاشگری رو با تعداد دفعات رفتار پرفاشگرانه در یک هفته نشون می دیم. مثلاً می گیم در صورتی طرف، فردی پرفاشگر مفسوب می شه که در طول یک هفته بیش از ۴ بار رفتار آسیب رسونن به دیگران داشته باشه. این دقیقاً می شه همون تعریف عملیاتی که اندازه گیری رو برای ما تسهیل می کنه.

یه مثال دیگه هم می توابد بزنیم براتون؟

مثلاً یکی از جذاب ترین واژه های روان شناسی «واژه هوش» است، همگان تعریف واحدی از هوش ندارند؛ فردی ممکن است کسی را که بذله گو هست باهوش بداند یا فردی که به زیبایی سخن می گوید را باهوش بنامد. هم چنان که در این مثال ها می بینید برداشت های مختلفی از هوش شده است به جهت رسیدن به مفهومی مشترک از هوش، از تعریف عملیاتی استفاده می شود.

هالا واقعاً به نظر تون تعریف عملیاتی هوش چی می شه؟! هوش عبارت است از قدرت سازگاری با محیط و به عبارت دقیق تر منظور از هوش، عددی است که با اجرای «آزمون سازگاری» به دست می آید.

یعنی یه آزمون هایی داریم که اسمش آزمون سازگاری با محیطه و میزان سازگاری افراد با محیط یا همون هوششون رو می سنجه و در واقع فرد توی این آزمون هر نمره ای که بگیره ما می گیم هوشش آقدر هست، ضمناً تو این قسمت ما از کلمه «متغیر» استفاده کردیم. بهتره منظور دقیقمون از استفاده از این کلمه رو بگیم:

متغیر^۳: یعنی هر چیزی که تغییر می کند، متغیر در برابر ثابت قرار داره. هر چه یک متغیری دقیق تر تعریف شود، عمل اندازه گیری هم بهتر صورت می گیرد. مثلاً فرض کنید شما می خواهید ارتباط میان نمرات درس یک دانش آموز با میزان استراحت شبانه روزی او را بررسی کنید. در این پژوهش «نمره» و «میزان استراحت» مقادیر مختلفی (از صفر تا بیست در «نمره» و از صفر تا ۲۴ ساعت در «میزان استراحت») را شامل می شود؛ بنابراین، نمره و میزان استراحت، متغیرهای پژوهش شما هستند.

سؤال: به نظر شما تعریف عملیاتی کدام یک از واژگان زیر سخت تر است؟ چرا؟

«جرم، اتم، اضطراب، پیشرفت تحصیلی، کلسترول، تصمیم گیری، سوخت و ساز، استدلال، قضاوت، هورمون»

پاسخ: اضطراب، پیشرفت تحصیلی، تصمیم گیری، استدلال و قضاوت به نظر می رسد که تعریف عملیاتی دشوارتری داشته باشند؛ زیرا این موارد مفاهیم روان شناختی و انتزاعی هستند و تعریف دقیق مفاهیم روان شناختی دشوارتر از سایر مفاهیم علمی است که نمود بیرونی دقیق و مشخص دارند. ضمناً تخصیص عدد به مفاهیم روان شناختی و انتزاعی بسیار دشوار است. لذا این موارد را عموماً با آزمون های خاص می سنجند. مثلاً می گویند کسی که در فلان آزمون سنجش اضطراب، نمره بالای ۸۰ گرفته، به شدت مضطرب شناخته می شود، اما مواردی مانند جرم، اتم، کلسترول، سوخت و ساز و هورمون چون عینی هستند، راحت تر تعریف می شوند.

۲. تکرارپذیری^۱: یافته‌های به‌دست‌آمده از روش علمی، شخصی نیست؛ دقیقاً بر خلاف یافته‌های براساس کشف و شهود، بلکه هر فردی در صورت رعایت ضوابط علمی، می‌تواند به تکرار یافته‌های دیگران بپردازد. بسیاری از انسان‌ها به روش‌های منحصر به فردی به حل یک مسئله اقدام می‌کنند، هرچند این قبیل افراد ممکن است به نتیجه مورد نظر برسند، لیکن به این دلیل که به وسیله دیگران قابل تکرار نیست، در مجموعه روش علمی قرار نمی‌گیرد و واضح است که همه علوم به یک میزان دارای ویژگی تکرارپذیری نیستند و فیزیک به نسبت روان‌شناسی ویژگی تکرارپذیری بیشتری دارد. فودت بگو چرا؟

❶ محدودیت‌های روش علمی در روان‌شناسی: همه علوم به یک میزان دارای یافته‌های تکرارپذیر نیستند؛ به عنوان مثال، فیزیک‌دانی که موضوع پژوهش او اجسام بی‌جان است، می‌تواند به یافته‌های یکسانی در آزمایش‌های متعدد تأثیر گرما بر فلز برسد، اما چنین چیزی در علوم مانند روان‌شناسی بسیار دشوار است. دلیل دشواری رسیدن به یافته‌های یکسان در روان‌شناسی، پیچیدگی پژوهش‌های مربوط به انسان، رعایت مسائل اخلاقی، تأثیر «ارزش‌ها» در نگاه و تفسیر پدیده‌های انسانی و ... است. از این‌رو، روش‌های تجربی و علمی، همواره با محدودیت‌هایی در تبیین پدیده‌های انسانی مواجه بوده و نمی‌تواند پاسخ بسیاری از پرسش‌های بشر را بدهد.

حالا یکم این دلایل رو توضیح بدیم؛
دلیل اول پیچیدگی انسان بود. موضوع روان‌شناسی، انسانه! و انسان پیچیده‌ترین موجود روی کره زمین، چون هم دارای ابعاد جسمانی و هم دارای ابعاد غیرجسمانی است. ضمناً همون‌طور که گفتیم هر رفتارش ممکنه هزار و یک علت داشته باشه و قاعدتاً بررسی هزار و یک علت با استفاده از روش علمی گاهی سخت و گاهی غیرممکنه! دلیل دوم رعایت مسائل اخلاقی بود. یعنی ما همه مسائل رو نمی‌تونیم با روش علمی بررسی کنیم. مثلاً آگه بقوایم تأثیر کمبودهای عاطفی دوران کودکی بر زندگی بزرگسالی رو بدونیم، اخلاقی نیست که بپایم هند تا کودک بپاره رو در معرض کمبود عاطفی قرار بدیم و بعد تأثیرش رو تو شفقت و زندگی بزرگسالی شون ببینیم! اما توی فیزیک چون با اشیاء سروکار داریم نه افراد، مسائل اخلاقی عموماً این‌طوری مطرح نمی‌شه!

دلیل سوم تأثیر ارزش‌ها در نگاه و تفسیر پدیده‌های انسانی بود؛ یعنی این‌که هر پژوهشگری ارزش‌ها و نگاه خاص خودش رو داره و این باعث می‌شه که پژوهش در حوزه مسائل روان‌شناختی دشوار بشه؛ مثلاً ممکنه یک پژوهشگر معتقد به پیرمیط باشه و بگه رفتارهای ما تحت تأثیر شرایط محیطی شکل می‌گیره و مثلاً فردی که وسواس گرفته چون در کودکی باهاش این‌طوری رفتار شده، ولی پژوهشگر دیگر به آزادی و اراده انسان معتقد باشه؛ بنابراین نگاه آن‌ها در تفسیر پدیده‌ها تأثیر می‌گذارد.

لب مطلب

۱. استناد به وحی، آیات الهی، سخن و عمل بزرگان دین
۲. روش‌های شهودی: کشف و شهود عرفانی مبتنی بر درک درونی
۳. روش عقل: روش‌های فلسفی، استدلال‌های منطقی و ... به حقیقت چیزی پی‌بردن
۴. روش تجربه: استفاده از روش‌های تجربی

❶ منابع کسب شناخت

❶ دانشمندان علوم تجربی از این روش استفاده می‌کنند.

❶ تعریف روش علمی: فرایند جست‌وجوی باقاعده و نظام‌دار، برای مشخص کردن یک موقعیت نامعین.

❶ فرایند: جریان رسیدن به هدف

❶ در جست‌وجوی چیزی بودن: هدف‌دار بودن (نتیجه‌بخش نبودن اقدام محقق در صورت توجه‌نداشتن به هدف)

❶ عناصر این تعریف
باقاعده و نظام‌دار بودن: روش علمی قواعد مشخصی دارد که به طور منظم طی می‌شود. (تفاوت فرد عادی و دانشمند در مواجهه با مسئله)

❶ موقعیت نامعین: دانشمند با طرح مسئله، موقعیت‌های ناشناخته و مجهول را شناسایی می‌کند.

❶ ویژگی‌های روش علمی
۱. تعریف عملیاتی: متغیر به شکل دقیق، شفاف و قابل اندازه‌گیری تعریف شده است. تعریف عملیاتی باعث تسهیل در اندازه‌گیری می‌شود. برای رسیدن به برداشت یکسان و مفهومی مشترک از پدیده‌ها از تعریف عملیاتی استفاده می‌شود.
۲. تکرارپذیری: قابلیت تکرار یافته‌های یک پژوهش توسط پژوهشگرهای دیگر و رسیدن به یافته‌های یکسان در آزمایشات متعدد

❶ محدودیت عمده روش

❶ علمی در تبیین پدیده‌های

❶ انسانی
۱. رعایت مسائل اخلاقی
۲. پیچیدگی انسان
۳. تأثیر ارزش‌ها در نگاه و تفسیر پدیده‌های انسانی

دانش‌آموز عزیز، سؤالات با علامت ، سخت‌ترین سؤالات هر بخش. آگه به کمتر از ۲۰ راضی نمی‌شی، بعد از تسلط روی سؤالاتی دیگه، برو سراغ اون‌ها.

سؤالات امتحانی بخش اول

- ☒ درست یا نادرست بودن عبارتهای زیر را تعیین کنید.
- ۱- توصیف پدیده‌های روان‌شناسی بین افراد عادی و روان‌شناسان تفاوت چندانی ندارد. (برگرفته از امتحانات مدارس کشور) ☐
- ۲- در بین تمامی روش‌های کسب شناخت، تنها روش علمی معتبر می‌باشد. ☐
- ۳- همگان تعریف واحدی از هوش دارند. ☐
- ۴- همه علوم به یک میزان واجد ویژگی تکرارپذیری هستند. ☐
- ۵- روان‌شناسان برخلاف سایر دانشمندان علوم تجربی، تحت تأثیر پیش‌فرض‌ها، نظریات پذیرفته‌شده در علوم، ارزش‌ها و جهت‌گیری‌های موجود در ذهن خود قرار نمی‌گیرند. ☐
- ۶- عبارت «فلانی چرا آدم بدی است؟» می‌تواند موضوع علم روان‌شناسی قرار بگیرد. ☐
- ۷- بین تعداد عوامل تأثیرگذار بر یک متغیر روان‌شناختی و میزان کنترل‌پذیری آن رابطه عکس وجود دارد. ☐
- ۸- نظریه، مجموعه یکپارچه‌ای از مسئله و سؤال‌های نظری درباره یک موضوع است. ☐
- جاهای خالی زیر را با عبارتهای مناسب پر کنید.
- ۹- فرضیه در صورت تأیید به تبدیل می‌شود.
- ۱۰- هر چه یک متغیری دقیق‌تر تعریف شود، عمل هم بهتر صورت می‌گیرد.
- ۱۱- به جمله تا حدی خردمندانه‌ای که در پاسخ به یک سؤال مطرح می‌شود می‌گویند.
- ۱۲- موفقیت در رسیدن به پیش‌بینی و کنترل به چگونگی و پدیده مورد مطالعه بستگی دارد.
- ۱۳- پدیده مورد مطالعه هر چه باشد، بهتر قابل کنترل خواهد بود.
- ۱۴- باعث تسهیل در اندازه‌گیری می‌شود.
- ۱۵- یافته‌های به‌دست‌آمده از روش کسب شناخت شخصی است؛ در حالی که یافته‌های به‌دست‌آمده از روش شخصی نیست.
- ۱۶- به جهت رسیدن به از تعریف عملیاتی استفاده می‌شود.
- موارد مرتبط را به یکدیگر متصل کنید.
- ۱۷- شیوه‌های شهودی ☐ الف) اندیشمندان اسلامی
- ۱۸- روش عقل ☐ ب) عرفا
- ۱۹- روش علمی ☐ پ) دانشمندان
- ۲۰- روش استناد به آیات الهی و سخن و عمل بزرگان دین ☐ ت) فیلسوفان
- موارد مرتبط را به یکدیگر متصل کنید. (یک مورد اضافه است.)
- ۲۱- پژوهش‌های دانشمندان با آن آغاز می‌شود. ☐ الف) روش علمی
- ۲۲- موقعیت نامعین را روشن می‌سازد. ☐ ب) تکرارپذیری
- ۲۳- به جریان رسیدن به هدف گفته می‌شود. ☐ پ) تعریف عملیاتی
- ۲۴- موجب رسیدن به نتایج یکسان در آزمایشات متعدد می‌شود. ☐ ت) طرح مسئله
- ۲۵- پژوهشگران و پزشکان حوزه سلامت در حال آزمایش برای یافتن ☐ ث) فرایند
- داروی قطعی برای درمان انواع سویه‌های کرونا هستند.
- ۲۶- استفاده از ویتامین D با تقویت سیستم ایمنی بدن، شانس ابتلا به ☐ الف) نظریه
- کرونا و ویروس را کاهش می‌دهد.
- ۲۷- طبق تأیید سازمان بهداشت جهانی، واکسیناسیون کووید ۱۹، ☐ ب) فرضیه
- مرگ‌ومیر ناشی از کرونا را تا حد زیادی کاهش می‌دهد.
- گزینه مناسب را انتخاب کنید.
- ۲۸- علت این که گفته می‌شود روان‌شناسی در موضوع تبیین پدیده مورد مطالعه خود، دشواری‌های زیادی دارد چیست؟

- ۱) پیش‌بینی پدیده‌های روان‌شناختی بسیار دشوار صورت می‌گیرد.
- ۲) توصیف دقیق پدیده‌های روان‌شناختی غیرممکن است.
- ۳) کنترل پدیده‌های روان‌شناختی باید توسط سیاستگذاران صورت بگیرد.
- ۴) پدیده‌های روان‌شناختی تحت تأثیر علت‌های زیادی هستند.

۲۹- کدام یک از اهداف روان‌شناسی بیانگر تغییر پدیده مورد نظر است؟

- (۱) توصیف (۲) تبیین (۳) پیش‌بینی (۴) کنترل

۳۰- کدام یک از عبارات‌های زیر در تعریف روش علمی مرتبط با «هدف‌دار بودن» است؟

- (۱) فرایند (۲) در جست‌وجوی چیزی بودن (۳) باقاعده و نظم‌دار بودن (۴) موقعیت نامعین

۳۱- تعریف عملیاتی کدام یک از واژگان زیر سخت‌تر است؟

- (۱) دیندار بودن (۲) فاصله (۳) ستاره (۴) کتاب

۳۲- کدام یک از گزینه‌های زیر بیانگر یکی از محدودیت‌های استفاده از روش علمی در مطالعات روان‌شناسی است؟

- (۱) شفاف و دقیق بودن (۲) تکرارپذیر بودن (۳) ملاحظه مسائل اخلاقی (۴) نیاز به تعریف عملیاتی متغیرها

۳۳- به ترتیب کدام یک از عبارات‌های زیر به معنای «چیستی یک مفهوم» و «چرایی یک مفهوم» است؟

- (۱) کنترل - پیش‌بینی (۲) پیش‌بینی - کنترل (۳) تبیین - توصیف (۴) توصیف - تبیین

۳۴- کدام عبارت به صورت فرضیه است؟

- (۱) چه رابطه‌ای بین یادگیری و جنسیت وجود دارد؟

- (۲) آیا میانگین وزن دختران به پسران کم‌تر است؟

- (۳) بین دختران و پسران در خصوص یادگیری تفاوت وجود دارد.

- (۴) دانشمندان به دنبال این هستند که دختران در آزمون کلامی نمرات بهتری کسب می‌کنند یا پسران.

۳۵- علم روان‌شناسی به دنبال کدام هدف نیست؟

(برگرفته از امتحانات مدارس کشور)

- (۱) توصیف (۲) روش علمی (۳) تبیین (۴) کنترل

(برگرفته از امتحانات مدارس کشور)

۳۶- بررسی مهم‌ترین علل بروز یک پدیده، به کدام مفهوم اشاره دارد؟

- (۱) تبیین (۲) توصیف (۳) کنترل (۴) پیش‌بینی

۳۷- یک روان‌شناس قصد دارد در یک پژوهش علمی، اضطراب ابتلا به بیماری کووید-۱۹ را در بین بزرگسالان بررسی کند. کدام مورد برای این که خوانندگان این پژوهش مفهوم اضطراب ابتلا به این بیماری را تقریباً به طور مشابه درک کنند لازم است؟

(برگرفته از امتحانات مدارس کشور)

- (۱) توصیف (۲) ارائه فرضیه (۳) تعریف نظری (۴) تعریف عملیاتی

(برگرفته از امتحانات مدارس کشور)

۳۸- اهداف علوم تجربی به ترتیب کدام‌اند؟

- (۱) توصیف - پیش‌بینی - تبیین - کنترل (۲) توصیف - تبیین - پیش‌بینی - کنترل

- (۳) توصیف - کنترل - پیش‌بینی - تبیین (۴) کنترل - پیش‌بینی - توصیف

۳۹- به ترتیب در کدام یک از اهداف علم روان‌شناسی، روان‌شناسان باید تلاش کنند تحت تأثیر پیش‌داوری‌های شخصی قرار نگیرند و در کدام یک از اهداف روان‌شناسی احتمال بروز پدیده‌ای بعد از وجود علت آن بیان می‌گردد؟

- (۱) تبیین - توصیف (۲) توصیف - تبیین (۳) توصیف - پیش‌بینی (۴) تبیین - پیش‌بینی

■ به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.

۴۰- انواع مفاهیم که در علم تجربی اهمیت دارند را نام ببرید.

۴۱- پیوستگی گزاره‌های علمی را در یک نمودار رسم کنید.

(برگرفته از امتحانات مدارس کشور)

۴۲- اهداف علم روان‌شناسی را به ترتیب نام ببرید.

(برگرفته از امتحانات مدارس کشور)

۴۳- روش علمی را تعریف کنید.

۴۴- شناسایی «مهم‌ترین علل شکست تحصیلی» به کدام مفهوم اشاره دارد؟

۴۵- یک روان‌شناس قصد دارد در یک پژوهش علمی، اضطراب ابتلا به بیماری کرونا را در بین بزرگسالان بررسی کند. برای این که خوانندگان این پژوهش مفهوم اضطراب ابتلا به این بیماری را تقریباً به طور مشابه درک کنند، چه موردی لازم است که صورت بگیرد؟

۴۶- در پاسخ به این سؤال که «چرا یک فرد وقتی که در جمع قرار می‌گیرد، متفاوت از سایر موقعیت‌ها عمل می‌کند»، کدام هدف علم روان‌شناسی دنبال می‌شود؟ (توصیف - تبیین)

■ به سؤالات زیر به طور کامل پاسخ دهید.

(برگرفته از امتحانات مدارس کشور)

۴۷- فرضیه و نظریه را تعریف کنید.

۴۸- مهم‌ترین دلیل این که گفته می‌شود «روان‌شناسی در موضوع تبیین پدیده مورد مطالعه دشواری‌های زیادی دارد» چیست؟

۴۹- «فرایند» در تعریف روش علمی به چه معنا است؟

۵۰- مهم‌ترین تفاوت یک دانشمند با یک فرد عادی در پاسخ به یک سؤال چیست؟

۵۱- ویژگی‌های روش علمی را نام برده و به صورت مختصر توضیح دهید.

۵۲- هدف از تعریف عملیاتی متغیرها چیست؟

۵۳- این که گفته می‌شود «یافته‌های به‌دست‌آمده از روش تجربی شخصی نیست.» به چه معنا است؟

۵۴- محدودیت‌های استفاده از روش علمی در پژوهش‌های روان‌شناسی را نام ببرید.

۵۵- اگر کسی بگوید: «طول عمر افراد در کشورهای شادتر، بیشتر است.» آیا یک جمله علمی به کار برده است؟ توضیح دهید.

۵۶- هوش را تعریف کنید.

۵۷- در فرضیه: «هوش کلامی دختران از هوش کلامی پسران در دوره کودکی اول بیشتر است.» متغیرهای اصلی پژوهش کدام‌اند؟

(پراگرفته از امتحانات مدارس کشور)

۵۸- متغیر را تعریف کنید و مثال بزنید.

۵۹- اگر پژوهشگری در ابتدای پژوهش خود بنویسد: «در این پژوهش هر کجا از عبارت «افراد مضطرب» استفاده شده است، منظور افرادی است که

در آزمون اضطراب‌بک نمره بالاتر از ۲۶ گرفته باشند»، به کدام یک از ویژگی‌های روش علمی، جامعه عمل پوشانده است؟

۶۰- مشخص کنید که کدام یک از عبارت‌های زیر بیانگر «مسئله» و کدام یک بیانگر «فرضیه» است؟

الف) استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی باعث افزایش یادگیری دانش‌آموزان می‌گردد.

ب) از چه نرم‌افزارهای آموزشی می‌توان برای افزایش یادگیری استفاده کرد؟

۶۱- فردی از خود این سؤال را می‌پرسد: «آیا انسان مجبور است یا مختار؟» سپس استدلال می‌کند که «اگر من در اجبار بودم، پس چگونه توانستم

این سؤال را بپرسم؟ پس انسان مختار است.» او از کدام یک از منابع کسب شناخت استفاده کرده است؟

۶۲- مریم در یکی از کتاب‌های درسی با این نکته مواجه شده است که «جهان دارای نظم است»، او برای تبیین این جمله مدتی است که یکی از

کتاب‌های شگفت‌انگیز در خصوص کهکشان‌ها و منظومه‌های شمسی را مطالعه می‌کند. بعد از مطالعه به این نتیجه رسیده است که امکان ندارد همه

این منظومه‌ها بدون قاعده در فضا قرار گیرند. مریم با استفاده از کدام یک از منابع شناخت به این دانش جدید رسیده است؟

(پراگرفته از امتحانات مدارس کشور)

۶۳- یک مسئله طرح کنید و سپس فرضیه‌ای برای آن بنویسید.

(پراگرفته از امتحانات مدارس کشور)

۶۴- منابع کسب شناخت را نام ببرید و برای هر یک، یک مثال بزنید.

۲.

نکاتی در رابطه با تفسیر آزمون‌ها: استفاده از آزمون‌ها، چگونگی اجرا و تفسیر آن باید به همراه سایر روش‌ها باشد و به دست افراد متخصص انجام شود؛ مثلاً فردی که توی آزمون اضطراب نمره بالایی می‌گیره باید ویژگی‌های ظاهری و حالت بدن و پهره‌اش هم در نظر گرفته بشه. اگه این فرد در ظاهر هیچ علامت اضطرابی قاضی نشون نده، فب معلومه که آزمون صمیم نبوده؛ مثلاً شاید به صورت شائسی و بی‌موصله به سؤالات پاسخ داده، برای همین می‌گن که آزمون‌ها به تنهایی نباید تفسیر بشن! هم‌چنین متخصصان نباید مشخصات و اطلاعاتی را که در تحقیقات خود از افراد به دست آورده‌اند، به صورت عمومی و برای دیگران منتشر کنند.

۵. روش مبتنی بر علم اعصاب امروزه برخی از دانشمندان برای مطالعه روان‌شناسی از شواهد به‌دست‌آمده از عملکرد مغز استفاده می‌کنند. در این روش با استفاده از متونی همچون ۱ تصویربرداری تشدید مغناطیسی (MRI) ۲ نوار مغزی مغناطیسی (MEG) ۳ تحریک مغناطیسی سراسر جمجمه (TMS) به مطالعه دقت مکانی و زمانی مناطق مختلف مغز به هنگام انجام یک فعالیت ذهنی می‌پردازند. توی این درس قسمت‌های «برای مطالعه» زیادی داریم؛ اما ما به دلیل زیاد نشدن همه کتاب‌ها و نوارهایم. این بخش‌ها تو امتحانات پایانی نباید از شون سؤال طرح بشه؛ اما فب موضوعات جالبی هستن!! پس بهتره بفونیش!

لب مطلب

۱. مشاهده: باید با ثبت دقیق و به دور از پیش‌داوری باشد. انواع مشاهده:
 - در محیط طبیعی
 - در محیط آزمایشگاهی
۲. پرسش‌نامه: از خود فرد در مورد رفتار یا افکاری که دارد می‌پرسیم. باید دقیق و معتبر باشند.
۳. مصاحبه: موضوعاتی را که نمی‌توان به صورت مستقیم مشاهده کرد و یا با کمک پرسش‌نامه‌های از پیش تعیین‌شده مطالعه کرد به روش مصاحبه مطالعه می‌شوند.
۴. آزمون‌ها: ابزاری هستند که با کمک آن‌ها می‌توانیم به ویژگی‌های روان‌شناختی، عدد و رقم اختصاص بدهیم. [کمی کردن]
- دو ویژگی مهم:
 - الف) باید همان چیزی را بسنجند که برای آن طراحی شده‌اند.
 - ب) در دفعات متعدد اجرا، به نمرات یکسان یا تقریباً یکسانی برسیم.
۵. روش‌های مبتنی بر علم اعصاب:
 - تصویربرداری تشدید مغناطیسی
 - نوار مغزی مغناطیسی
 - تحریک مغناطیسی سراسر جمجمه

سؤال‌های امتحانی بخش سوم

- ☒ درست یا نادرست بودن عبارت‌های زیر را تعیین کنید.
 ۱۰۳- مشاهده حتماً باید در محیط آزمایشگاهی صورت بگیرد.
 ۱۰۴- برای شناخت ویژگی‌های روان‌شناختی، تفسیر آزمون‌ها به تنهایی کفایت می‌کند. (برگرفته از امتحانات مدارس کشور)
☒ جاهای خالی زیر را با عبارت‌های مناسب پر کنید.
 ۱۰۵- باید همراه با ثبت دقیق و به دور از پیش‌داوری باشد.
 ۱۰۶- مصاحبه برخلاف گفت‌وگوی معمولی و است.
 ۱۰۷- از طریق می‌توانیم رفتارهای نوع‌دوستانه در حیوانات و انسان‌ها را مطالعه کنیم.
 ۱۰۸- آزمون‌های روان‌شناختی ابزاری برای ویژگی‌های روان‌شناختی هستند.
☒ به سؤالات زیر پاسخ کوتاه بدهید.
 ۱۰۹- ویژگی‌های یک مشاهده خوب را بنویسید.
 ۱۱۰- کلمات زیر را جلوی عبارت مناسب بنویسید.

مشاهده - پرسش‌نامه - مصاحبه - آزمون

- ۱) به دست آوردن نمرات تقریباً چند برابر در چندین اجرا (.....)
- ۲) استفاده از سؤالات مشخص و از قبل برنامه‌ریزی شده (.....)
- ۳) طرح پرسش‌ها براساس پاسخ‌های ارائه‌شده قبلی (.....)
- ۴) بررسی رفتار در شرایط طبیعی و آزمایشگاهی (.....)

۱۱۱- کدام یک از روش‌های زیر برای مطالعه رفتار نوع‌دوستانه در انسان‌ها و حیوانات مناسب‌تر است؟

- (۱) مشاهده (۲) مصاحبه (۳) پرسش‌نامه (۴) روش‌های نوین
- ۱۱۲- به ترتیب برای بررسی «واکنش‌های هیجانی تماشاگران مسابقه ورزشی» و «جزئیات الگوی حرکتی کودکان» کدام روش‌ها مناسب‌تر است؟
- (۱) مشاهده - مشاهده (۲) پرسش‌نامه - مشاهده (۳) مصاحبه - آزمون (۴) آزمون - مصاحبه

به سؤالات زیر پاسخ کامل دهید.

۱۱۳- روش‌های جمع‌آوری اطلاعات در روان‌شناسی را نام ببرید.

۱۱۴- مصاحبه چگونه انجام می‌گیرد؟

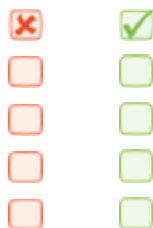
۱۱۵- دو ویژگی مهم آزمون‌ها را با ذکر مثال توضیح دهید.

۱۱۶- روش‌های جمع‌آوری اطلاعات در روان‌شناسی را نام برده و نقطه قوت هر یک را بنویسید.

۱۱۷- پرسش‌نامه چیست و چه زمانی از پرسش‌نامه برای مطالعات روان‌شناختی استفاده می‌شود؟

سؤالات جمع‌بندی درس اول

دانش‌آموزان گرامی سؤال‌های این بخش از کل درس (۱) طرح شده است تا تمام مباحث درس در کنار هم برایتان مرور شود.

الف) درستی یا نادرستی عبارات زیر را مشخص کنید.

۱۱۸- تعریف جامعی از روان‌شناختی وجود ندارد.

۱۱۹- هدف سوم علوم تجربی، تغییر پدیده مورد نظر است.

۱۲۰- زمانی که به تبیین درست از یک پدیده دست یافتیم، می‌توانیم تبیین‌های محتمل دیگر را رد کنیم.

۱۲۱- یافته‌های به دست آمده از روش علمی، شخصی نیست.

ب) جاهای خالی را با عبارت مناسب کامل کنید.

۱۲۲- منظور از «توصیف»، بیان روش و تا حد ممکن دقیق از مفهوم و موضوعی است که قصد مطالعه آن را داریم.

۱۲۳- در صورت تأیید به اصل تبدیل می‌شود.

۱۲۴- مسائلی که مشاهده آن‌ها امکان‌پذیر نیست را می‌توان از طریق پرسش‌نامه مطالعه کرد.

۱۲۵- مصاحبه برخلاف گفتگوی معمولی و است.

پ) نمودار زیر را کامل کنید.

۱۲۶- مراحل تأیید یا رد یک فرضیه باید اول آن‌ها را براساس بیازماییم نتیجه را با در علم تجربی مطابقت دهیم. پس از بررسی اگر همخوانی وجود داشت فرضیه

ت) گزینه صحیح را انتخاب کنید.

۱۲۷- عبارت «شناخت» معادل کدام یک از گزینه‌های زیر می‌باشد؟

- (۱) رفتار (۲) تصمیم‌گیری (۳) فرایندهای ذهنی (۴) حل مسئله

۱۲۸- کدام یک از گزینه‌های زیر «رفتار» می‌باشد؟

- (۱) دلتنگی (۲) خندیدن (۳) تصمیم‌گیری (۴) خشم

۱۲۹- کدام یک از موارد زیر از دلایل نرسیدن به یک نظریه واحد در تعریف یک علم نیست؟

- (۱) گذشت زمان و افزایش اطلاعات در هر علم (۲) تغییر در مبانی و پیش‌فرض‌های یک علم (۳) تأثیر ارزش‌ها در نگاه و تفسیر پدیده‌ها (۴) تغییر در نیازهای فرهنگی، اجتماعی و زیستی

۱۳۰- کدام مورد به ترتیب، مصداق کامل‌تری برای «مسئله»، «فرضیه» و «نظریه» ارائه نموده است؟

(۱) کودکان با هوش بالا در مدرسه با چالش بیشتری مواجه می‌شوند - استفاده مستمر از مهارت‌های کنترل خشم، پیامدهای مثبتی در زندگی خانوادگی دارد. - اندازه‌گیری هوش‌بهر کودکان

(۲) نوجوانان در تصمیم‌گیری با چه مشکلاتی روبه‌رو هستند؟ - روش تدریس مشارکتی موجب بهبود عملکرد حافظه دانش‌آموزان می‌شود. - رشد شناختی کودکان

(۳) پیامدهای منفی عدم استفاده از مهارت‌های تفکر چیست؟ - روش‌های مؤثر بر کاهش استرس افراد چیست؟ - رشد روانی - اجتماعی کودکان

(۴) دلایل فراموشی مطالب درسی چیست؟ - سبک‌های تصمیم‌گیری ناکارآمد چه پیامدهایی دارد؟ - رشد روانی - اجتماعی کودکان

■ (ث) به سؤالات زیر، پاسخ کوتاه دهید.

۱۳۱- پاسخ اولیه پژوهشگران به مسئله‌های علمی چیست؟

۱۳۲- دو شرط لازم برای تفسیر آزمون‌ها را بنویسید.

۱۳۳- در روش علمی با چند مفهوم مواجه می‌شویم؟

۱۳۴- در مثال زیر، کدام رفتار و کدام شناخت می‌باشد؟

الف) حسین با خریدن هدیه برای مادرش، احساس رضایتمندی می‌کند.

ب) علی هنگام بازگشت پدرش از سرکار، با خوشحالی به طرف او می‌دود.

۱۳۵- محدودیت‌های عمده روش علمی در روان‌شناسی را نام ببرید.

۱۳۶- فرضیه‌ها بر چه اساس شکل می‌گیرند؟

۱۳۷- برای کسب معرفت و دانش درباره موجودات غیرمحسوس چه باید کرد؟

۱۳۸- دلایل دشواری پیش‌بینی و کنترل پدیده‌های روان‌شناختی را بیان کنید.

۱۳۹- هر یک از موارد زیر به کدام یک از اهداف علم بازمی‌گردد؟

(۱) استفاده از روش‌ها و فنون تقویت حافظه

(۲) ویژگی حافظه کاری در نظام شناختی انسان

(۳) برآورد عملکرد حافظه، یک هفته پس از به خاطر سپردن مطالب

(۴) علل فراموشی مطالب درسی در جلسه آزمون

■ (ج) به سؤالات زیر، پاسخ کامل دهید.

۱۴۰- مراحل شناخت را به ترتیب نام ببرید.

۱۴۱- شناخت عالی به چه معناست و شامل چه مواردی است؟

۱۴۲- دو ویژگی مهم آزمون‌ها را بنویسید.

۱۴۳- انواع پردازش را نام برده و توضیح دهید.

۱۴۴- در رابطه با تعریف زیر، عباراتی که زیر آن‌ها خط کشیده شده را توضیح دهید.

«روش علمی به معنای فرایند جست‌وجوی باقاعده و نظام‌دار، برای مشخص کردن یک موقعیت نامعین است.»

۱. نادرست/ توصیف پدیده‌های روان‌شناختی، بین افراد عادی و روان‌شناسان متفاوت است. روان‌شناسان در توصیف پدیده مورد مطالعه دقیق بوده و سعی می‌کنند تحت تأثیر پیش‌داوری‌های شخصی قرار نگیرند.
۲. نادرست/ هر یک از منابع چهارگانه منبعی برای رسیدن به معرفت و آگاهی هستند. افرادی که از هر کدام از روش‌های کسب شناخت استفاده می‌کنند، نمی‌توانند بر درستی روش خویش و انکار روش‌های دیگران اصرار بورزند.
۳. نادرست/ همه افراد توضیح یکسانی در مورد هوش ندارند.
۴. نادرست/ همه علوم به یک میزان واجد ویژگی تکرارپذیری نیستند.
۵. نادرست/ روان‌شناسان همانند سایر دانشمندان علوم تجربی تحت تأثیر پیش‌فرض‌ها، نظریات پذیرفته‌شده در هر علم و ... قرار می‌گیرند.
۶. نادرست/ مربوط به سایر رشته‌هاست.
۷. نادرست/ رابطه مستقیم دارد. هرچه بیشتر، میزان کنترل‌پذیری دشوارتر است.
۸. نادرست/ مجموعه منسجم از اصول و قوانین علمی درباره یک موضوع است.
۹. قانون یا اصل
۱۰. اندازه‌گیری
۱۱. فرضیه
۱۲. توصیف - تبیین
۱۳. قابل پیش‌بینی
۱۴. تعریف عملیاتی
۱۵. شهودی - علمی
۱۶. مفهومی مشترک
۱۷. ← ب
۱۸. ← ت
۱۹. ← پ
۲۰. ← الف
۲۱. ← ت
۲۲. ← الف
۲۳. ← ث
۲۴. ← ب
۲۵. مسئله
۲۶. فرضیه
۲۷. نظریه
۲۸. مهم‌ترین علت این دشواری این است که پدیده‌های روان‌شناختی تحت تأثیر علت‌های زیادی هستند.
۲۹. کنترل به معنای تغییردادن پدیده مورد نظر است.
۳۰. در جست‌وجوی چیزی بودن باعث می‌شود تا روش علمی هدفمند باشد.
۳۱. زیرا دینداری یک مفهوم انتزاعی است. مفاهیم عینی که بهتر قابل اندازه‌گیری هستند، راحت‌تر هم تعریف عملیاتی می‌شوند.
۳۲. به دلیل ملاحظه مسائل اخلاقی، استفاده از روش علمی در تمامی مطالعات مربوط به انسان امکان‌پذیر نیست.
۳۳. توصیف به معنای بیان چستی یک مفهوم و تبیین به معنای بیان چرایی یک مفهوم است.
۳۴. فرضیه حتماً باید جمله خبری باشد نه پرسشی. ضمناً وقتی دانشمندان به دنبال داشتن موضوعی هستند با سؤال مواجه‌اند.
۳۵. ۲
۳۶. ۱
۳۷. ۴
۳۸. ۲
۳۹. ۳
۴۰. مسئله، فرضیه، نظریه
۴۱. در مرحله توصیف، روان‌شناسان باید سعی کنند تحت تأثیر پیش‌داوری‌های شخصی قرار نگیرند. در مرحله پیش‌بینی پس از وجود علت به وجود آمدن پدیده، احتمال وقوع پدیده حدس زده می‌شود.

۴۲. توصیف - تبیین - پیش‌بینی - کنترل

۴۳. فرایند جست‌وجوی باقاعده و نظام‌دار برای مشخص کردن یک موقعیت نامعین

۴۴. تبیین (به کلیدواژه دقت شود. علل و چرایی به تبیین برمی‌گردد).

۴۵. تعریف عملیاتی

۴۶. تبیین (به کلمه چرا در صورت سؤال دقت شود).

۴۷. فرضیه: پاسخ اولیه پژوهشگران به مسئله‌های علمی است. این پاسخ تا حدودی خردمندانه و سنجیده است و با توجه به دانش و تجربه‌های قبلی و همچنین با استفاده از قوه تخیل دانشمندان بیان می‌گردد.

نظریه: مجموعه‌ای از قوانین علمی که در مورد یک موضوع است نظریه را شکل می‌دهند.

۴۸. زیرا پدیده‌های روان‌شناختی تحت تأثیر علت‌های زیادی هستند.

۴۹. فرایند به جریان یک عمل اشاره دارد، وقتی از مبدأ به سوی مقصد در حال حرکت هستیم، جریان رسیدن به هدف را فرایند می‌گویند.

۵۰. مهم‌ترین تفاوت دانشمندان با فرد عادی در این است که، هرچند هر دو با مسئله مواجه می‌شوند، اما مواجهه دانشمند، برخلاف فرد عادی، منظم و قاعده‌مند است.

۵۱. ۱) تعریف عملیاتی: منظور از تعریف عملیاتی این است که در روش علمی متغیر مورد نظر باید به صورت دقیق تعریف شود؛ به گونه‌ای که همه افراد با مطالعه تعریف متغیر مورد نظر، به برداشت یکسان یا تقریباً یکسانی برسند.

۲) تکرارپذیری: تکرارپذیری به این معناست که یافته‌های به‌دست‌آمده از روش علمی و شخصی نیست، بلکه هر فردی در صورت رعایت ضوابط علمی، می‌تواند یافته‌های دیگران را تکرار کند و به یافته‌های یکسانی در آزمایش‌های متعدد برسد. این‌که همه افراد با مطالعه تعریف متغیر مورد نظر، به برداشت یکسان یا تقریباً یکسانی برسند.

۵۳. یعنی هر فردی در صورت رعایت ضوابط علمی، می‌تواند یافته‌های دیگران را تکرار کند.

۵۴. به دلیل رعایت مسائل اخلاقی، پیچیدگی پژوهش‌های مربوط به انسان، تأثیر ارزش‌ها در نگاه و تفسیر پدیده‌های انسانی روش علمی همواره با محدودیت‌هایی مواجه است. شاید به همین دلیل است که استفاده از روش علمی تاکنون نتوانسته است به همه پرسش‌های بشر امروز پاسخ دهد.

۵۵. خیر؛ زیرا باید منظور از کشورهای شاد را معین کرد:

اصولاً چه کشورهایی با چه ملاک‌هایی شاد محسوب می‌شوند؟ در واقع این جمله به تنهایی دقیق نیست.

۵۶. هوش عبارت است از قدرت سازگاری با محیط. به عبارت دقیق‌تر، هوش عددی است که با اجرای آزمون سازگاری به دست می‌آید.

۵۷. «هوش کلامی» و «جنسیت» متغیرهای اصلی پژوهش هستند.

۵۸. متغیر یعنی هر چیزی که تغییر می‌کند. متغیر در برابر ثابت قرار دارد.

۵۹. او واژه مد نظر خود را به صورت کمی، تعریف عملیاتی کرده است. در روان‌شناسی گاهی برای تعریف عملیاتی مسائل ذهنی از آزمون‌های روان‌شناختی استفاده می‌شود.

۶۰. الف فرضیه ← جمله خبری ب مسئله ← جمله سؤال

۶۱. او از روش مبتنی بر عقل برای کسب شناخت استفاده کرده است؛ زیرا از استدلال و منطق بهره برده است.

۶۲. او با استفاده از ابزارهای دقیقی که برای نگاه کردن به منظومه شمسی لازم بوده استفاده کرده است؛ پس با روش علمی به این نتیجه رسیده و به صورت منظم و با قاعده دنبال پاسخ سؤالش بوده و نهایتاً به این جواب رسیده است.

۶۳. سؤال: آیا سطح تحصیلات والدین بر پیشرفت تحصیلی فرزند تأثیر دارد؟ فرضیه: سطح بالای تحصیلات والدین باعث پیشرفت تحصیلی فرزند می‌شود.

۶۴. استناد به آیات الهی: با توجه به احادیث و کتاب‌های دینی خوردن گوشت خوک حرام است.
شهودی: به دلم افتاده که زودتر کارت درست می‌شود.
عقل: با دلایل عقلی انجام‌دادن این کار درست نیست.
علمی: براساس آزمایش‌های انجام‌شده آب در ۱۰۰ درجه به جوش می‌آید.

بخش سوم

- ۱۰۳.** نادرست/ مشاهده می‌تواند در محیط طبیعی یا در محیط آزمایشگاهی صورت بگیرد.
- ۱۰۴.** نادرست/ استفاده از آزمون‌ها، چگونگی اجرا و تفسیر آن‌ها باید به همراه سایر روش‌ها باشد.
- ۱۰۵.** مشاهده
- ۱۰۶.** هدفمند - سازمان‌یافته
- ۱۰۷.** مشاهده طبیعی
- ۱۰۸.** به کمیت درآوردن
- ۱۰۹.** مشاهده باید همراه با ثبت دقیق و به دور از پیش‌داوری‌های شخصی باشد.
- ۱۱۰.** آزمون
- ۱۱۰.** پرسش‌نامه
- ۱۱۰.** مصاحبه
- ۱۱۱.** از طریق مشاهده می‌توان رفتار نوع‌دوستانه در انسان‌ها و حیوانات را مطالعه کرد.
- ۱۱۲.** ۱
- ۱۱۳.** مشاهده - پرسش‌نامه - مصاحبه - آزمون‌ها
- ۱۱۴.** در مصاحبه، محقق بعد از شنیدن سؤالات قبلی، پرسش بعدی را سازمان می‌دهد؛ مصاحبه برخلاف گفت‌وگوی معمولی هدفمند و سازمان‌یافته است.
- ۱۱۵.** آزمون‌ها باید دقیقاً چیزی را اندازه‌گیری کنند که برای آن ساخته شده‌اند. علاوه بر این، آزمون‌ها در دفعات متعدد اجرا باید نمره یکسان یا تقریباً یکسانی به ما بدهند. مثلاً از یک ترازو برای اندازه‌گیری وزن استفاده می‌شود. وزن به‌دست‌آمده ارتباطی با حجم ندارد. از طرفی اگر چند بار با یک ترازوی سالم وزن یک شیء را بسنجیم، به عدد یکسانی می‌رسیم.
- ۱۱۶.** مشاهده: ثبت دقیق و به دور از پیش‌داوری
- پرسش‌نامه: مسائلی که با مشاهده قابل بررسی نیست.
- مصاحبه: پرسش بعدی، براساس پاسخ قبلی مراجع سازماندهی می‌شود.
- آزمون: ابزاری برای کتی‌کردن ویژگی روان‌شناختی

۱۴۳. (۱) پردازش ادراکی: هرگاه پردازش صرفاً بر ویژگی‌های حسی مانند اندازه و شکل ظاهری محرک تکیه داشته باشد، پردازش ادراکی است. (۲) پردازش مفهومی: پردازشی که علاوه بر ویژگی‌های حسی، تحت تأثیر ویژگی‌های کیفی قرار دارد، پردازش مفهومی است. افراد در این پردازش تلاش می‌کنند که به مفهوم برسند.

۱۴۴. فرایند: به جریان یک عمل اشاره دارد وقتی از یک مبدأ به یک مقصد در حال حرکت هستیم جریان رسیدن به هدف را فرایند می‌گویند. موقعیت نامعین: یک دانشمند به دنبال ابهام‌زدایی و روشن‌سازی است. دانشمند با طرح مسئله، موقعیت ناشناخته و مجهول را شناسایی می‌کند. به واسطه روش علمی، موقعیت ناشناخته، روشن می‌شود. روشن‌سازی موقعیت نامعین همانند نور در یک شب تاریک است. به گونه‌ای که هر چه به شدت نور افزوده شود، از مقدار تاریکی کاسته می‌شود.

۱۱۷. مسائلی را که مطالعه آن‌ها با کمک مشاهده مستقیم امکان‌پذیر نیست، می‌توان با استفاده از پرسش‌نامه‌ها مطالعه کرد. در این حالت، محقق از خود فرد درباره رفتار یا افکار خاص او می‌پرسد.

پاسخ‌های جمع‌بندی درس یک

۱۱۸. نادرست/ تعریف واحدی از روان‌شناسی وجود ندارد، ولی تعریف جامعی از روان‌شناسی وجود دارد که یکی از آن در کتاب درسی آمده است.

۱۱۹. نادرست/ هدف چهارم علوم تجربی (کنترل)، به معنای تغییر پدیده مورد نظر است.

۱۲۰. نادرست/ نباید با دست‌یافتن به یک تبیین خاص، تبیین‌های محتمل یا صحیح دیگر را رد کنیم.

۱۲۱. درست **۱۲۲.** چستی

۱۲۳. فرضیه **۱۲۴.** مستقیم

۱۲۵. هدفمند - سازمان‌یافته

۱۲۶. مشاهدات تجربی - یافته‌های مقبول - تأیید

۱۲۷. ۳ فرایندهای ذهنی یعنی شناخت. تصمیم‌گیری (گزینه ۲) بخشی از شناخت هست نه همه آن.

۱۲۸. ۲ خندیدن مثالی از رفتار قابل مشاهده می‌باشد.

۱۲۹. ۳ این گزینه به محدودیت‌های روش علمی در تبیین پدیده‌های انسانی اشاره دارد نه به نرسیدن به تعریف واحد در یک علم.

۱۳۰. ۲ **۱۳۱.** فرضیه

۱۳۲. استفاده از آزمون‌ها، چگونگی اجرا و تفسیر آن باید در کنار سایر روش‌ها باشد و به دست افراد متخصص انجام شود.

۱۳۳. سه مفهوم - فرایند - نظام‌داربودن - جست‌وجوی موقعیت نامعین.

۱۳۴. شناخت (فرایندهای ذهنی) - رفتار

۱۳۵. (۱) رعایت مسائل اخلاقی (۲) پیچیدگی انسان (۳) تأثیر ارزش‌ها در نگاه و تفسیر پدیده‌های انسانی

۱۳۶. فرضیه‌ها در اکثر موارد با توجه به دانش و تجربه‌های قبلی و هم‌چنین قوه تخیل دانشمندان شکل می‌گیرند.

۱۳۷. باید از تبیین‌های مستند به دیگر منابع معرفتی استفاده کرد.

۱۳۸. مهم‌ترین دلیل دشواری پیش‌بینی و کنترل در علم روان‌شناسی، پیچیدگی و دشواری توصیف و تبیین در موضوعات مختلف این علم است؛ مثلاً انسان و رفتارهای او به عنوان موضوعی برای بررسی‌های علمی دارای ابعاد و ویژگی‌های مختلف و بسیار پیچیده‌ای است. انسان علاوه بر آن که جسم و بدن دارد، دارای ابعاد غیرجسمانی هم هست که با بدن در ارتباط تنگاتنگی است. این امر باعث می‌شود که توصیف دقیق از موضوعات مختلف در انسان بسیار دشوار گردد و در نتیجه شاهد تبیین‌های متفاوتی از این موضوعات باشیم. از طرف دیگر پدیده‌های روان‌شناختی تحت تأثیر عوامل متعددی است که به راحتی نمی‌توان آن‌ها را توصیف یا تبیین کرد.

۱۳۹. ۴ کنترل ۵ توصیف

۶ پیش‌بینی ۷ تبیین

۱۴۰. (۱) توجه (۲) ادراک (۳) حافظه (۴) تفکر

۱۴۱. شناخت عالی به معنای انواع تفکر است و شامل استدلال، قضاوت، حل مسئله و تصمیم‌گیری می‌باشد.

۱۴۲. (۱) باید همان چیزی را بسنجند که برای آن طراحی شده‌اند. (۲) در دفعات متعدد، اجرا نمرات یکسان یا تقریباً یکسانی به ما بدهند.